

Tom Iriks – Aristoteles & Phyllis

Tom Iriks ontwierp voor het etalageproject K1 bij WARP een triptiek: een driedelig kunstwerk dat met behulp van scharnietjes geopend en gesloten kan worden. De binnen- en buitenzijde zijn bekleed met digitale collages. Het hoofdafereel stelt Aristoteles en Phyllis voor. Ze was de geliefde van Alexander de Grote die, na zijn onderricht bij Aristoteles, over een van de grootste rijken in de oudheid heerste. Volgens de overlevering waarschuwde de filosoof zijn leerling voor de gevaren van de liefde en maande hem aan zich niet te verliezen in intieme zaken - dit tot grote ontsteltenis van zijn Phyllis. Als tegenoffensief manipuleert zij Aristoteles dusdanig dat hij nederig voor haar knielt en aangespoord met een karwats zich als een lastdier door haar laat 'berijden'. Het linkerluik van de triptiek stelt een landschap voor met een rijzige jonge man – wellicht Alexander – die schalks lacht om de situatie. Op het rechterluik is een interieur te zien met zwermende bijen rond een korf die steunt op een stoel voor een venster.

De legende rond Aristoteles en Phyllis wint vanaf de 13^e eeuw aan populariteit en legt de klemtoon doorgaans op de wraak en listigheid van de bazige vrouw. Dit sluit aan bij het middeleeuwse thema van de 'omgekeerde wereld' waarin de heersende waarden- en normenstelsels onderuit gehaald worden. Tom Iriks geeft in zijn interpretatie de voorkeur aan het abstractere conflict tussen emotionaliteit en rationaliteit. In het kielzog ervan wordt de traditionele man-vrouw verhouding, waarbij vrouwen vaker het onderspit delven, in vraag gesteld. Dit blijkt uit de onderdanigheid van Aristoteles die zijn autoritaire status en rede verloren heeft. Deze iconografie heeft trouwens een nauwe verwantschap met een geënceneerde studiofoto van Friedrich Nietzsche uit 1882. Daarin ziet men de filosoof met zijn vriend Paul Rée een kar trekken van waaruit Lou Salomé hen met een zweepje aanspoort. Zelfverzekerd weigerde ze een huwelijksaanzoek van beide mannen. Ze werd evenmin een discipel van hun leer en ontwikkelde haar eigen denken. In haar later boek over Nietzsche wijst Lou Salomé eveneens op de strijd tussen analytische, rationele beginselen versus het dionysische principe van de roes. De bijenkorf in Iriks werk fungeert als alternatief voor de rationaliteit die veelal aan de masculiniteit gekoppeld wordt. Geleid door een vrouwelijk staatshoofd met een hofhouding van werksters, zijn mannetjes binnen de bijenpopulatie van ondergeschikt belang en spelen vooral een rol bij de bevruchting. Als symbool van goed bestuur roept de bijenkorf de vraag op naar de organisatie van Alexanders onmetelijke rijk. Dit kreeg niet alleen vorm via het geweld van Mars, maar eveneens via Venus door een strategische huwelijkspolitiek. Zo huwden verdienstelijke legeraanvoerders met lokale hofdames.

Wanneer het drieluik dichtgevouwen is, verschijnt een personage met zowel mannelijke als vrouwelijke karakteristieken. Op een stoel zit een hybride figuur met grijs haar en baard voorzien van vrouwelijke benen. In een setting met een stedelijke allure past deze persoon verschillende vrouwenschoenen. Terwijl de bijenkorf nog geprangd zat in een binnenruimte, met de suggestie van een raam als vluchtweg uit dit bestaan, lijkt de open ruimte een plaats waar men zichzelf kan zijn, zonder het keurslijf van de maatschappelijke conventies. In deze context biedt denken van de Franse filosofe en psychoanalyste Luce Irigaray onverwachte kanttekeningen. Zij verzette zich nadrukkelijk tegen het nivelleren van de verschillen tussen man en vrouw, typerend voor het feministische denken in de jaren 1950 en '60. Wanneer het gaat over gelijke rechten is gelijkheid uiteraard van primordiaal belang. Irigaray wijst echter op de 'seksuele differentie' waarmee ze de 'andersheid' tussen mannen en vrouwen krachtig onderstreept. Je bent òf man òf vrouw, wat weliswaar met zich meebrengt dat er in haar theorie geen plaats is androgynie of transgenders. Het synthetische personage van Tom Iriks omarmt juist de mix tussen beiden en heeft oog voor de vrouwelijke én de mannelijke kenmerken die zich in ieder van ons bevinden. Overigens typeerde Nietzsche zichzelf meermaals als een 'vrouwelijk genie'. Het man-vrouwconflict en de strijd tussen ratio en emotie is een symbiose geworden waarbij de identiteit net zoals een collage uit meerdere stukjes bestaat.